

Terminator 2 – domedagen

Terminator 2 är en saga om kampen mellan ont och gott iscensatt i ett framtida högteknologiskt samhälle. Vart är mänskligheten på väg? Vad är det som gör oss mänskliga? – är de existentiella frågor filmen ställer.

**Åldersrekommendation:
åk 6 till gymnasiet**

En filmhandledning av
Fredrik Holmberg

Att närläsa film

Vid analys av en film är det ovärderligt att titta på dess inledning som ofta är mycket genomarbetat eftersom det gäller att skapa rätt förväntningar på filmen. I filmens anslag går det ofta att hitta dess premiss, tematik och huvudkonflikt. En noggrann närläsning av anslaget ger viktiga ledtrådar till en större förståelse av vad filmen vill säga. Använd gärna videon som komplement och hjälpmedel till närstudier och fördjupning av enstaka scener.

Inledning/anslag

Redan innan vi fått se filmens första bild hör vi ett olycksbådande ljud, och vi vet att detta inte kommer att bli någon komedi. En verklighet vi känner igen möter oss i den första bilden. Bara bilar så långt ögat når på en blåaktigt smogblek motorväg en eftermiddag. Fotograferad med teleobjektiv så att bilarna trycks ihop och tycks stå kofångare mot kofångare, nästan stilla. Nästa bild finns det människor i, men det är trångt mellan bilarna. Bara asfalt och betong. Så landar vi på en lekplats bland lekande och skrattande barn. Det lugnar oss inte. Snarast tvärtom, för höghuset tornar hotfullt upp sig i smogen och hotar de små. Skratten när oss som genom ett filter av ekon och rörelserna blir allt långsammare när hotet blir till verklighet och ett bländande ljussken sväljer allt ljud och alla rörelser. Allt är tyst och stilla sänar som på ett svagt vindsus och knirrande plåt. Vi har kommit till Los Angeles 2029. Troligen i resterna av bilköen vi såg nyss. Kameran

sveper över landskapet. Här finns inget liv. Metalliskt blåkallt ljus lyser hjälpligt upp så att vi kan se resterna av människor vi såg tidigare.

En kvinnoröst berättar vad som hände den 29 augusti 1997, och att de som klarade sig då fick genomleva ännu en mardröm - kriget mot maskinerna. Och visst ser robotarna både hemska och hotfulla ut då de obarmhärtigt dödar människorna som försöker bekämpa dem. Människor dör obarmhärtigt fram till den punkt då t.o.m. vi i publiken blir beskjutna. Men därefter vänder striden, och vi presenteras för den rakryggade ledare som kommer att frälsa oss ifrån teknikens tyranni i framtiden. Kvinnorösten fortsätter; - Maskinernas ledardator Skynet sände två terminatorer bakåt i tiden för att undanröja ledaren för människornas motståndsrörelse: John Connor - min son. Den första terminatorn skulle attackera mig 1984 - innan John var född, men den misslyckades. Den andra skulle attackera John när han var liten. Återigen lyckades motståndsrörelsen skicka en krigare. En beskyddare för John. Frågan var bara vem som skulle nå honom först...

Därefter slungas vi tillbaka till stadsbilden vi såg inledningsvis. Lekplatsen har blivit ett veritabelt helvete. Bilderna ackompanjeras av dånande musik. Och en tusenhövdad kör stämmer upp i musiken som faktiskt går över i dur.

Filmens handling

John Connor är en tioåring som bor hos sina fosterföräldrar Janell och Todd. Han är en "gatusmart" liten kille. Vi möter honom tillsammans med sin kompis i garaget där de mekar med mopeden då Janell ber honom städa sitt rum. Han låtsas inte höra henne. När Todd sedan kommer ut och ber honom göra som mamma säger snäser han "Hon är inte min mamma", och sticker iväg på sin moped.

Johns riktiga mamma, Sarah, är intagen på ett mentalsjukhus. Med sin vältränade kropp ser vi henne behärskat utföra träningsövningar i sin cell. Läkaren beskriver hennes sjukdomshistoria för några kandidater under rondan på väg till hennes

cell. De ser på henne med rädsla och bestörtning, för vad de ser är ett vilddjur.

John och hans kompis använder ett stulet bankomatkort och en bärbar speldator till att plocka ut 300 \$ som de senare skall göra av med på spelhallen i köpcentrat. Han bär alltid med sig ett foto av sin mamma, Sarah, men förnekar henne då kompiserna frågar om fotot.

Plötsligt befinner vi oss i en mycket modern teknisk miljö på företaget Cyberdyne Systems, där vi presenteras för Dyson som forskar kring några mycket intressanta objekt. Vi får se en liten mikroprocessor, men framför allt en robotarm i stål, embryot till framtidens robotherravälde.

Från framtiden anländer två robotar till staden. En är förklädd till polis, den andre till mc-knutte. De är på var sitt håll på jakt efter John. Robotarna och John sammanstrålar i ett köpcentrum. John flyr undan polisen i tron att bankomatfifflet är avslöjat. Och vi förstår nu att en av dem är på Johns sida - "god" - och har som uppgift att rädda John från den andre roboten. Den ene försvarar lille John mot den andres kulor, så som säkert varje förälder skulle vilja kunna försvara sitt eget barn. John flyr ut i trafiken och ner i de torrlagda dräneringskanaler som finns i Los Angeles, där en våldsam jakt tar vid och som slutar med att den gode återigen räddar John. Långsamt börjar John förstå att allt hans mamma berättat var sant, och att det är en riktig terminator T-101 han har att göra med.

Han börjar visa omdöme när han vill skydda sin fosterfamilj. Men när han inser att maskinen måste göra som han säger drabbas han av högmood och lyckas nästan ta livet av några förbipasserande som bara vill hjälpa till. Nu förstår han att man inte får slarva med sin makt. Han förstår också att maskinen behöver lära sig ett och annat om livet. Alla beslut och handlingar får konsekvenser, och trots att terminatorn avråder, beslutar han sig för att befria sin inspärrade mamma. På vägen berättar T-101 att den onda roboten är en T-1000, en avancerad prototyp som består av intelligent flytande metall.

Sarah får veta att John är försvunnen och att en terminator dykt upp igen. Hon gör ett våldsamt försök att fly från mentalsjukhuset, och möter då John och T-101 som samtidigt brutit sig in för att befria henne. Tillsammans flyr de undan den märkliga T-1000. Äntligen kan John få krama om sin mamma. Men hon har så länge kämpat helt ensam för att rädda sin son och därmed mänskligheten att hon glömt att vara människa och en bra mamma. "Det var dumt av dig att komma. Jag kan ta vara på mig själv!", säger hon.

De flyr ut i öknen där de träffar Enrique, en gerillasoldat och vän till Sarah, och hans familj. De bor i något som liknar en blandning av en soptipp och ett överskottslager. Sarah har där samlat allt som kan användas i den kommande kampen mot maskinerna.

I en drömsekvens ser Sarah den Domedag som förutspåtts henne, och som vi fått ana i filmens anslag. Hon vaknar med ett ryck och beslutar sig för att ensam döda Dyson som är direkt ansvarig för tillkomsten av den revolutionerande mikroprocessorn som gör Skynet möjligt. Hon kör iväg i ett moln av damm och mörkret faller.

John försöker förstå varför hon far, och begrundar vad hon ristat i bordet med sin kniv. Där står "Ödet finns inte" och John fyller i, för detta är ursprungligen hans ord;

"Framtiden är inte bestämd. Ödet finns inte. Vi skapar det själva."

Väl framme hos Dyson lyckas Sarah nästan genomföra sina planer. Hon skjuter honom i axeln, men tvekar att döda honom inför ögonen på hans familj. Kanske har hennes mänsklighet hunnit ikapp henne. Sent kommer T-101 och John till platsen. Efter ett långt samtal med Dyson och hans fru beslutar man sig för att förstöra allt material om mikroprocessorn för att därigenom förhindra den hemska framtiden. De åker till Cyberdyne Systems lokaler men när de skall ta sig in slår en vakt larm, och snart belägrar ett enormt uppbyggd av poliser byggnaden. Dyson offerar sig så att allt det farliga materialet kan sprängas i bitar och förstöras. Samtidigt lyckas de andra tre fly i en polisbuss med T-1000 hack i häl i en helikopter. Jakten slutar i ett stälverk. Efter en lång kamp lyckas man till slut få T-1000 att falla ner i en smältugn och förintas.

John, Sarah och T-101 har överlevt men samtidigt kommit till insikt

om att T-101 aldrig kan bli en riktig människa eller pappa, trots att han fått alltmer mänskliga drag. Mikroprocessorn måste förstöras, alltså måste T-101 dö.

Filmens avtoning är mycket kort, bara 30 sekunder från det att T-101 försvunnit ned i smältugnen. Sarah avslutar sin berättelse med orden:

"Den okända framtiden rullar emot oss. För första gången känner jag hopp... Om en maskin, en terminator kan lära sig att värdesätta mänskligt liv, så kanske även vi kan göra det."

Övning – Filmens motor, konflikten:

En film om paradiset skulle bli trist efter bara ett par minuter. Men om vi kastar in en liten orm blir det en helt annan historia. Livet är inte alltid en dans på rosor. Därför behöver vi hjälp av berättelser med och om problem och hinder, alltså konflikter, som till slut får sin lösning.

★ Vilka konflikter, problem eller hinder gör att spänningen vidhålls i *Terminator 2*. Rangordna dem för dig själv och jämför sedan med andra.

★ Vilken är "huvudkonflikten"?

Sagoperspektivet" – Den pedagogiska myten:

Att vara människa är inte lätt. - Vi föds in i en familj, där vi lär av föräldrar som vi med tiden måste lämna för att själva kunna bli vuxna. Det är en lång och svår väg till vuxenlivet och till slut måste vi hur hemskt det än kan låta faktiskt dö. Det är tankar och problem som vi kan känna oss ensamma med, men som vi faktiskt delar med alla andra på jorden.

Som hjälp att bearbeta dess frågor kan vi använda sagor och berättelser som i symbolisk form beskriver för oss hur världen och samhället ser ut, och kanske framför allt vad det innebär att utvecklas till en hel människa. Frågor som vi alla behöver få besvarade.

Vuxenblivandet symboliseras av prövningen, och i början av utvecklingsagor presenteras en ung karaktär som har en uppgift, får ett uppdrag.

Familjen är ett problem, och inte sällan förskjuter barnet sin familj. Det finns även regler att följa, vilka naturligtvis måste testas och oftast brytas. Därmed möter barnet sitt öde och tvingas lämna det trygga nor-

maltillståndet. Vid denna distinkta punkt vänder historien och tar en helt annan riktning.

Under berättelsens mitt utspelar sig det egentliga dramat, i ett nytt tillstånd som är bortom tid och rum. Inte då, nu eller sen, utan alla tider samtidigt. Den egentliga mytvärlden. Den nås och lämnas inte sällan via underjorden, vildmarken, sömn eller liknande. Här skall barnet lära sig sådant som behövs för att senare kunna komma tillbaka och ta positionen som är menad för henne/honom.

När barnet skaffat sig kunskap och lärt känna sig själv nog för att kunna lösa problemet, besegra det onda, börjar vi ana ett slut på dramat, och vi vänder tillbaka till den värld som presenterades i berättelsens inledning.

Men först skall personen provas och visa sig värdig. Demonen måste besegras, för att karaktären skall kunna återvända till startpunkten och krönas. Vuxen sina uppgifter. En bild för hur det är att lära sig något, att växa upp, att bli vuxen. Det är en cirkulär utveckling, med rötter i initiationsriter från förr i tiden.

Man kan alltså dela in berättelsen i början, mitten och slut. Där tydliga vändpunkter delar in den i tre delar, akter.

Akt 1

Vi får i anslaget till *Terminator 2* veta att John är menad för storverk i framtiden. Framtiden är hans uppdrag. Men då vi möter honom som ung förstår vi hur mycket han behöver lära. Han bryter mot lagen och förnekar sin riktiga mamma.

Vändpunkt 1

När han plötsligt tvingas inse att allt hon sagt honom om framtiden faktiskt stämmer förändras hans världsbild i grunden. Berättelsen tar av i en helt ny riktning.

Akt 2

Sedan lär han sig sådant som en blivande vuxen behöver kunna under filmens mittfas. Att vara eftertänksam, ta ansvar och att handla moraliskt och osjälviskt.

Mittpunkt

I acionfilmen brukar det ofta vara här som huvudpersonen ligger som sämst till men mittpunkten brukas även ofta till att formulera filmens centrala tema.

"We're not gonna make it are

we?” , frågar John efter att i en scen på en bensinstation ha sett ett par småkillar leka med pistoler och skjuta på varandra. Nej, svarar T 101, ni är av naturen självdestruktiva. I denna och följande scener diskuteras människans öde och förhållande till tekniken. Hur kom Sky Net till? Vilka var de bakomliggande krafterna?

Vändpunkt 2 När de tagit sig in på Cyberdyne Systems och förstör microchippet och allt material om det, anar vi att det onda går att förgöra.

Akt 3 Slutet av filmen försiggår i mörker, stålverket är en bild för underjorden, där John prövas och tillsammans med de andra lyckas besegra demonen.

Att han kommer att ”krönas”, dvs. bli vuxen, såg vi i filmens anslag.

Sagan, myten, filmen formulerar för oss vad det är att vara människa, att växa och bli vuxen. Men myten behöver sitt uttryck, den gemensamma riterna. Vi behöver berättelserna. Men vi behöver också riter som har en djupt mänsklig funktion. Så här ser det ju faktiskt ut när vi går på bio. Vi frigör oss från vardagslivets krav på logik och rationalitet, och i biografens mörker förflyttas vi tillsammans med andra sökare bortom tid och rum, innan vi slussas tillbaka till den verklighet vi är vana vid. Men något har hänt. Vi är förändrade. Vi har lärt oss något.

Det sägs ofta att känslor är orationella och ologiska, men som vi ser ovan finns det en klar struktur och ordning i berättelsen, myten, och därmed i våra känslor och upplevelser. Berättelsens struktur har tagit tusentals år av mänskliga erfarenheter och återberättande för att finna sin form.

Teknikutvecklingen har förändrat vårt sätt att återberätta historier för varandra, men vad det innebär att vara människa har inte förändrats. Och därför berättas inte heller några nya historier. Det är i grunden samma berättelser och teman som i människans gryning. De ser bara annorlunda ut på ytan.

Karaktärerna / Orkestrering

I allt dramatiskt berättande kan man bestämma vissa karaktärer som spelar avgörande roller i dramat. Likt instrument i en ensemble skall ka-

raktärerna i ett drama harmonisera med varandra. Man talar om filmens orkestrering. Följande är de tre viktigaste karaktärerna.

Men vem som är vem är inte alltid självklart. Det beror på hur vi sett filmen. Vilka vi identifierat oss med. Hur vi förstår berättelsen. Och ju mer sammansatta figurerna är, ju intressantare blir en diskussion om vad de egentligen står för.

Ingen karaktär behöver vara en person i sig, men personifieras ofta av en roll i berättelsen. Motkraften eller den drivande karaktären, den som sätter igång handlingen är oftast lättast att identifiera. I vardagstal kallar vi denna karaktär för **skurken**. Oftast står hon/han för det absolut onda och har till synes full kontroll. Det verkar därmed omöjligt att besegra denne. Skurken är den som står i vägen för **huvudkaraktärens** lycka.

Huvudkaraktären är den som utvecklas mest, och vårt vittne till det som sker. Det är den karaktär som bäst lyckas förverkliga det hon/han förutsatt sig eller drömmer om. Den som bäst beskriver filmens premiss, det filmen vill säga och bevisa. Denne försätts ofta i underläge tidigt i filmen som hon/han sedan kan resa sig från. Huvudkaraktären skaffar sig kontroll och man säger att hon/han genomgår en utveckling från 0 - 100.

För konfliktens och spänningens skull är skurken oftast så otroligt mycket starkare än huvudkaraktären att denne behöver hjälp för att lyckas. Denna hjälp kan just **Hjälparen**, eller i vardagstal **hjärten** ge eftersom denne är mer jämbördig den drivande karaktären. I många actionfilmer är huvudkaraktär och hjälte olika sidor av en och samma person.

Övning - Vem är vem?:

Diskutera vilka de ovan nämnda karaktärerna är i *Terminator 2*. Motivera med hjälp av filmexempel.

Människans öde

Motkraften, skurken, eller den drivande karaktären tycker vi är T-1000. Men det är absurt att tala om onda och goda maskiner. En brödros kan inte vara ond. Vilka är isåfall de verkliga skurkarna i filmen? Är det de aningslösa teknikerna som eldar upp varandra med nya uppfinningar och landvinningar?

Filmerna rymmer en scen med några pojkar som i slow-motion leker med pistoler. Deras aggressiva röster ekar.

”Vi kommer inte att klara det va? Vi människor?” frågar John vid ett tillfälle T-101. ”Ni är av naturen självförgörande” är hans korta svar.

Att finna så dystra tankar i en underhållningsfilm kan verka motsägsfullt, men det är tankar vi alla bär på. Och svåra frågor behöver bearbetas om och om igen. Det är därför vi fortfarande behöver sagor och berättelser.

★ *Är allting förutbestämt? Finns det ett öde? eller skapar vi själva framtiden genom våra handlingar? Hur mycket kan vi styra vår framtid? Vems är ansvaret? Diskutera!*

Är Johns ord om ödet och framtiden möjligen filmens sensmoral och huvudbudskap?

Framtiden

När är framtiden? Det enklaste svaret är ju att det är allt som ännu inte hänt, men det kan vara intressant att jämföra olika gruppers funderingar om framtiden. Då filmen hade premiär var det en film för framför allt äldre tonåringar, men idag ses den mest av mellan- och högstadiel elever. På mellan- och tidigt högstadium är det lättare att se de stora svepen. Framtiden är så långt man kan tänka. Bortom det egna livet. Men på gymnasiet ligger framtiden mycket närmre. Det är till hösten då man inte kommer att få något jobb.

Hur handskas ungdomars filmer och kultur i allmänhet med dessa frågor? Framtidsskildringar är spännande tidsspeglar. De är alltid barn av sin tid. De bearbetar något mycket aktuellt och brännande i berättelsernas tidlösa former.

★ *Fråga eleverna om framtidsskildringar i andra filmer eller böcker de sett eller läst, och be dem ta med och visa citat ur dem. Kanske får du då chansen att som lärare fresta med paralleller till gamla klassiker?! De finns där.*

Maskin / Människa

Ordet robot härstammar från ryskans ord för arbetare. Isaac Asimov skrev på 1950-talet sin *Stiftelse* där han formulerade lagar för hur en robot skall fungera. Första regeln löd: Du får inte skada en människa. Det var maskinen i människans tjänst. Men tiderna förändras. Idag ser vi mördande robotar i var och varannan science-fictionfilm. Tekniken blir för var dag mer och mer en del av våra liv, gränsen mellan maskin och människa allt otydligare.

Maskinen T-101 blir under filmens gång mer och mer mänsklig då han umgås med John. Han visar honom vänskap, vad det är att vara människa.

★ *Vad kände vi då superdatorn "Deep Blue" besegrade schackvärldsmästaren Juri Kasparov? Fascination över teknikens framsteg eller oro över att maskiner kan vara smartare än en människa? Tekniken upplevs allt oftare som ett hot än som ett löfte. Gentekniken skapar kloner som fåret Dolly.*

★ *Var går gränsen mellan människa och maskin? Mellan original och klon? Vilken människosyn har vi? Vilken människosyn har Terminator 2?*

★ *Är Terminator 2 fortfarande aktuell? Är det tekniken/ maskinerna, eller är det människan som om är hotet i framtiden? Vad säger filmen? Vad tror du är det största framtids-hotet? Och vad kommer att hända med datorerna år 2000?*

Manligt – kvinnligt – mänskligt

Terminator 2 är en kvinnas berättelse. Om Sarahs resa från hopplös kamp till hoppfull förväntan. Lyssna än en gång till vad hon säger före sin drömsekvens i mitten av filmen, då hon ser John och roboten leka. Hon talar om hur det är att vara människa i en vansinnig tid och slutar med att ta upp den frånvarande fadern. Om mannen som inte tar sitt ansvar. Måste T-101 dö för att han representerar en manlighet som inte fungerar i dagens samhälle? En omänsklig manlighet? Han personifierar ju allt som är manligt. Men eftersom han inte kan gråta kommer han aldrig att bli en fullständig man och människa. Trots detta visar han i sin sista handling att han lärt sig av Johns lektion i vad det är att vara människa genom att utföra den mänskligaste handling vi kan tänka oss. Den osjälviska uppoffringen för sina medmänniskor är det slutgiltiga tecknet på mänsklighet, och kärnan i definitionen av en hjälte.

Hela filmen tar upp den dysfunktionella familjens problematik på ett mycket begripligt sätt. Vilken ensam unge skulle inte vilja ha T-101 som sin plastpappa, eller låtsaskompis när mamma och pappa har för mycket och för viktiga saker för sig för att hinna med att vara en riktig familj.

När den lilla "familjen" slutligen

samlas vid smältugnen, är det inte kvinnan eller mannen, utan barnet, människan som förenat den.

★ *Har vuxna något att lära sig av sina barn och ungdomar?*

Be eleverna nämna positiva faders- och modersgestalter de mött i filmer eller i böcker.

Namnsymbolik

Sarah var i den första *Terminator* något av en Maria som blev befruktad av en man från framtiden, en ängel. Men Sara är i bibeln Abrahams hustru, stammodern, som äntligen får en son, Isak. Vilket ju stämmer in på hennes roll i denna film.

John uppmanar hela tiden roboten att; – Du skall icke döda! Han är barnet som skall bli en ledare och frälsare i framtiden. John Connor – J.C. – Jesus Christ. Vår kulturs symbol för den allra godaste människan – människosonen.

Hur skall en saga sluta?

I väl sorterade videobutiker kan man köpa samlarversioner av filmen, innehållande scener som valts bort inför premiären. En av dem är ett annorlunda, mycket längre slut: En gammal Sarah Connor sitter på en parkbänk vid den lekplats vi såg i början. Hon ser en vuxen John leka med sin dotter, hennes barnbarn. Lyckan är fullkomlig, det blev inget krig.

★ *Vilket av slutet vill vi helst se? Det långa lyckliga "Hollywoodslutet", eller det korta, öppna som ni har sett? Varför valde producenterna detta?*

★ *Är det en typiskt manlig eller kvinnlig problematik som behandlas i filmen? Ser tjejer och killar Terminator 2 på olika sätt? Isåfall hur? och varför? Diskutera.*

PRODUKTIONSUPPGIFTER:

USA 1991

Manus: James Cameron, William Wisher

Regi: James Cameron

Foto: Adam Greenberg

Musik: Brad Fiedel

Arkitekt: Joseph Nemec III

I ROLLERNA:

T-101 – Arnold Schwarzenegger

John Connor – Edward Furlong

Sarah Connor – Linda Hamilton

T-1000 – Robert Patrick

Miles Dyson – Joe Morton

TEKNISKA UPPGIFTER:

Speltid: 137 min

Format: Cinemascope

Ljudsystem: Dolby Stereo

Censur: Från 15 år

Svensk premiär: 13.09.1991

DISTRIBUTION:

Svenska Filminstitutet, Box 27126, 102 52 Stockholm Tel 08-665 11 00, fax 08-661 18 20. www.sfi.se/skolbio